

AKADEEMILISE EMAKEELE SELTSI

AASTARAAMAT

K

I

1920

8. 21 - 820 - 3.

TARTU 1921

PE $\frac{A}{446}$ 1

AKADEEMILISE EMAKEELE SELTSI

AASTARAAMAT

I

ENSV
Riiklik Avalik
Raamatukogu

~~EA 27154~~

1920

PE 12666

TARTU 1921

AKADEEMILISE EMAKEELE SELTSI

P Õ H I K I R I .

§ 1. Akadeemilisel Emakeele Seltsil, mis asub Tartus, Ülikooli juures, on ülesandeks äratada huvi eesti keele tundmise, arendamise ja uurimise vastu, selles mõttes ka kirjandust, rahvaluulet, rahgateadust ja sugukeelä tähele pannes.

§ 2. Seltsi liikmeks võib olla: 1) iga akadeemiamakodanik, kes sellekohase sooviavalduse juhatusel kirjalikult ette paneb; 2) väljastpoolt ülikooli juhatusel soovitusel igauks, kelle Selts lihtsal hääletenamusel vastu võtab.

Suuremad annetajad tunnistab Selts toetajaiks liikmeiks, kusjuures summa alamäära normeerib aastakoosolek.

Koosolekust, mis kinniseks ei ole kuulutatud, on õigus osa võtta kõigil, kel on huvi Seltsi ülesannete vastu.

§ 3. Seltsi koosolek peetakse ära, hoolimata kokkutulnud liikmete arvust, vähemalt üks kord kuus, õpiaasta jooksul. Koosoleku kutsub kokku juhatus, hoolitsetes võimalikult selle eest, et oleksid sisuliselt läbi töötatud koosolekule läbirääkimisteks ettekan-tavad ained - kõigepäält Seltsile adresseeritud küsimused õigekeelsuse asjus.

Koosolek teeb otsused lihthääletenamusega.

Aasta algul peetakse ära aastakoosolek, mille päevakorraks on pidulik ettekanne, sekretäri ülevaade aastategevusest ja laekahoidja aruanne, mis on läbivaadatud kaheliikmelise revisjonikomisjoni poolt.

Aastakoosolek valib, seadlitega, Seltsi juhatuse ja revisjonikomisjoni, mõlemad üheks aastaks.

§ 4. Seltsi juhatuse moodustavad: 1) esimees, kelleks on keegi ülikooli õppejõududest, 2) abiesimees, 3) sekretär, 4) abisekretär, 5) laekahoidja ja 6) raamatukoguhoidja.

Juhatus on otsusvõimune, kui on kokku tulnud pääle esimehe või abiesimehe veel kaks muud juhatuse liiget. Juhatus kinnitab ametisse Ülikooli valitsus.

§ 5. Selts saadab Ülikooli valitsusele iga aasta oma liikmete nimekirja ja aruande tegevusest ja varan-

duste seisust.

§ 6. Seltsi liikmed maksavad liikmemaksu kümme marka aastas. Aastakoosolek võib liikmemaksu suurust muuta. Seltsi liige, kes ei ole liikmemaksu aasta jooksul tasunud, kustutatakse Seltsi liikmete nimekirjast maha.

§ 7. Seltsi sisemise korra määrab ligemalt ta kodukord.

§ 8. Selts hakkab niipea kui võimalik oma ajakirja välja andma.

§ 9. Põhikirja muuta võib aastakoosolek kolmveerand häälteenamusega, kui muutus on vastuvõetud mõnel eelmisel koosolekul.

§ 10. Kui Selts peaks lõpetama oma tegevuse, mis võib sündida ainult kolveerand häälteenamusega tehtud otsuse põhjal, siis määrab likvideerimiskoosolek Seltsi arhiivi ja varanduse mõnele teisele, sihi poolest enamvähem vastavale organisatsioonile.

Allakirjutanud Ak.Em.S:i asutajad liikmed
(vt. Liikmete nimestik).

AK.EM.SELTSI K O D U K O R D .

I. KOOSOLEKUTE KORD.

(Vastuvõetud üleüldisel koosolekul 31.10.20).

§ 1. Koosoleku aja ja päevakorra määrab juhatus.

§ 2. Koosolekust teatatakse Ülikooli kuulutustelaulal ja kohalikus ajakirjanduses.

§ 3. Koosolek peetakse ära, hoolimata kokkutulnud liikmete arvust.

§ 4. Koosolekut juhatab esimees või selle abi ja protokolleerib sekretär või selle abi. Nende puudumisel valib koosolek juhataja ja protokolleeriija.

§ 5. Koosolekul on sõnaõigus igal osavõtjal, hääleõigus ainult Seltsi liikmel.

§ 6. Häälte poolekslangemisel otsustab küsimuse koosoleku juhataja hääl.

§ 7. Koosoleku päevakord: a) eelmise protokollikiinnitamine; b) juhatause poolt kokkusetatud koosoleku päevakorra vastuvõtmine; c) ettekanded; d) Seltsi jooksvad asjad; e) koosolekul algatatud küsimused.

§ 8. Koosoleku protokolleeriija kannab ette eelhi-

se koosoleku protokoll, mille vastuvõtmise kinnitavad oma allkirjaga koosoleku juhataja ja protokolle-rija.

§ 9. Koosoleku juhataja kannab ette juhatusel poolt kokkusaetud päevakorra, mida koosolek võib täiendada ja muuta.

§ 10. Jga ettekande järele avatakse kohe läbirääkimised, mis ettekanne võib esile kutsuda.

§ 11. Seltsi jooksvate asjade all tuleb päevakorrale: a) uute liikmete vastuvõtmine juhatusel ettepanekul; b) sisuliselt tähtsad sissetulnud kirjad; c) juhatusel aruanded ja ettekanded; d) läbirääkimised Seltsi asjus.

L I I K M E T E N I M E S T I K.

Anni August, stud. phil., asutaja liige; Bundberg, Jaan, õpetaja. Dreverk, Frieda, stud. phil. Eisen, M. J., professor, a. l. Jürgens, Adele, phil. Ernits, Villem, priv. dots. Holberg, Selma, phil., a. l. Kampmann, Mihkel, õpetaja, Kettunen, Lauri, prof., a. l. Koort, Alfred, phil. Labi, Liisi, phil. Lind, Sigfrid, med., a. l. Loorits, Oku, phil., a. l. Metsvahi, Helmi, phil. Mora, Harry, phil. Mälson, Julius, phil., a. l. Nurm, Ernst, phil., a. l. Oldekop, Hans, prof. Oras, Ants, phil., a. l. Paltser, Aino, phil. Parmasson, Oskar, phil. Pedmanson (Voolaine) Paul, phil. Perlus, Selma, phil., a. l. Raudsep, Ernst, phil., a. l. Reimann, Alex, õpilane, Rahamägi, H., prof. Riomar, Tõnu, õpetaja. Roger, Elmar, chem. Roosa, Nikolai, agron. Rõks, Julie, phil., a. l. Rõuk, Jüri, med. Saaberk (Saareste), Albert, mag. phil., a. l. Sander, Marie, phil., a. l. Schönberg, Eduard, õpetaja. Sohl, Johannes, õpetaja. Tamm, Ann, phil., a. l. Tiitsmann, Aleks, phil., a. l. Treufeldt, B., phil. Vasmer, prof., a. l. Veski, J. V., lektor. Vilberg, Gustav, assistent.

KOOSOLEKUTE

PROTOKOLLID.

PROTOKOLL Nr.1.
23.III.20, k. 6
õht., aud. 2.

§ 1. Asutamiskoosolekule kokku tulnud on 14 inimest. Koosoleku avab prof. Kettunen.

§ 2. Koosoleku juhatajaks valitakse prof. Kettunen, protokollerijaks Loorits.

§ 3. Seltsi asutamine tunnistatakse tarvilikuks.

§ 4. Ule minnes asutatava seltsi nime küsimusele, paneb prof. Kettunen ette, kas Emakeele Selts või Keeleline Selts.

Prof. Jõgever oletab võimalust töötada laiemal alal, kui ainult emakeele, ja arvab selle pärast sündsama nime Keeleteadusline Selts.

Prof. Kettunen leiab Keeleteaduslise Seltsi nimetuse liig palju nõudva.

Prof. Jõgever võtab oma ettepaneku tagasi.

Anni soovitab Seltsi asemel mõnd muud sõna.

Nurm säeb nimeks Soome-ugri keelte ühing.

Prof. Kettunen tähendab sellenimelise seltsi olemasolu pääle Spomes.

Bundberg soovitab püsida kitsamal alal ja leiab sellelt seisukohalt nimetuse Emakeele Selts väga kohase.

Nurm paneb ette otsustamise edasi lükata. - Ettepaneku poolt hääletab 4, vastu rõhuv enamus. Sellega püsib küsimus pöevakorral.

Juhataja läheb üle asutatava seltsi nime valimisele. Hääletamisel saab nimi Emakeele Selts 12 häält poolt, vastu 2. Sellega on see nimi häälteenamusega vastu võetud.

§ 5. Juhatuse valimine lükatakse edasi, kuni põhikiri valmis ja kinnitatud.

§ 6. Otsustatakse valida kolmeliikmeline korraldav komisjon. Kandidaatideks säetakse prof Jogeveer, prof. Kettunen ja üliõp. Saaberck, Loorits ja Bundberg. Valitakse prof.Kettunen, Saaberck ja Loorits.

§ 7. Juhataja lõpetab koosoleku, rõhutades päeva juhuslikku ühtesattumist esimese väitekirja kaitsmispäevaga Eesti ülikoolis ja avaldades lootust, et sellele järgnevad röhkearvulised väitekirjad Emakeele Seltsi asutajate ja liikmete poolt soome-ugri keelte alal.

PROTOKOLL Nr. 2.
23.IV.20.k.6.õht.
aud. 2.

§ 1. Seltsi teisel asutamiskoosolekul viibivad prof. Vasmer, Kettunen, Eisen ja üliõpilasi umbes 30 inimest.

Koosoleku avab prof. Kettunen, teatades, et korraldav komisjon põhikirja projekti välja on töötanud, mille läbivaatamine ja vastuvõtmine, kui ka paar ettekannet murrete ja rahvaluule korjamisest tänases päevakorras on.

§ 2. Koosoleku juhatajaks valitakse prof.Kettunen, protokollerijaks Anni.

§ 3. Loorits loeb ette eelmise koosoleku protokoll, mis võetakse vastu.

§ 4. Loorits loeb ette korraldava komisjoni poolt väljatöötatud põhikirja projekti, mis läbirääkimiste järele jääks kiidetakse.

§ 5. Järgneb Saabercki ettekanne MURRETE UURIMISEST. Kõneleja, toonitades, et murrete uurimine üks E.S:i pääülesannetest, tutvustab sama tööga Prantsusmaal, kus GUILLIERON ja EDMOND esimestena võtsid tarvitusele n.n. keelegeograafilise murrete uurimise meetodi, kus kaardil igale maakohale märgitakse temale iseloomuline murdeisärasus. Et seks teateid saada, valmistati küsimusleht 1600 + 300 fonetiliste, morfoloogiliste lüksikoloogiliste ja süntaktiliste küsimustega. Siis korraldati töö ainult kahe inimese kätte, kelledest üks maal ümber reisis ja teateid kogus, neist otsekohe Pariisi fonogrammisiid teisele saates, kes teatekogusid korraldas. Nii oli mõne aastaga Prantsuse murded 639 kohas läbi uuritud ja üle miljoni keelelisi märkusi koos. Sel uurimismetoodil oli pääle lihtsuse ka veel see hää omadus, et murrete

transkriptsioon täiesti ühtlane sai, kuna ju harilikult eri isik ka vahe eriliselt kuulub ja üleskirjutab.

Kui sama meetodi bestii murreteuurimises tarvitada, tuleb meeldetuletada, et kuigi Eesti mitukümneend korda vähem kui Prantsusmaa, meil on etni murrete korjamist raskendavad halvad sõiduolud ja eesti sõnavara rikkus. Et meie iga kihelkond enamvähem ühtlase murdega, siis piisaks igas kihelkonnas kahest küsimiskohast; see teeks kokku terve maa kohta umbes kakssada kohta. Ometi võiks ehk küsimiste hulk väiksem olla, kuna lahkuminekuid meie murdeis vähem. Ka on meil puhta murde kõnelejad kergem leida. Igatahes peaks eeltöid selleks uurimiseks juba tegema hakatama ja Em. S. asja enda ülesandeks võtma.

Prof. Kettunen kõneleb, et Soomes ja Saksaski samuti murdeid on uuritud, aga aeglasemalt kui Prantsusmaal. Meil oleks küll vaja eriti murdesõnastikud läbi uurida.

§ 6. Prof. Kettunen kõneleb Seltsile saadetud õigekeelsusküsimusest: LHK ja VOI sõna tarvitamine. Vahe nende kahe sidesõna vahel on juba dr. Hurt omal ajal ära määranud, nimelt et v õ i siis tarvitatakse, kui ühendatavad mõisted lahkumisevad on, e h k siis, kui need enamvähem üheväärtuslikud. Kuigi see vahetegemine kunstlik, oleks meil ometi temast vaja kinni pidada. On ju ka Soomes vastavate sõnade vahe, olgugi kunstlik, kirjakeeles üsna kindlaks kujunenud.

§ 7. Prof. Kettunen näitab isiklikkude kogemuste põhjal, et RAHVALAULU JARBEKORJAMIST veel aeg oleks ette võtta. On olemas laulikuid, kelle käest veel midagi pole üles kirjutatud. Ometi on folkloristidele iga riisimekene tähtis, samuti aga keeleteadlastele, kuna ju rahvaluules mõnigi vana vorm nii imestanisväärtpuhtana on püsinud ja nii mõnigi väike keeleline iseäraldus leidub, mis seni tähelepanemata jäänud. Nii tähendab Kodavere rahvalaulus, mille ettekandja paari päeva eest 95 aastase Krõõt Anaski käest üles kirjutanud, v ä g i = rahvas, pererahvas, s u l a n e = peigmees, k u r a t esineb kujul k u r a t, mis ük. lisatõendus selleks, et sõna varem vorm k u r j a t olnud; interjektsiooni 'paras, paras' asemel tarvitatakse t a r b i s, t a r b i s, kus b õige problemaatiliseks jääb. Need märkused omastkohast näitavad, et rahvaluule korjaja peab olema keeleliselt väga tähelepanelik, et üles leida neid üksikasju.

§ 8. Juhataja lõpetab koosoleku, tähendades, et tänna ülesvõetud küsimuste arutuseks enne semestri lõpu veel üks koosolek tuleb ära pidada.

§ 1. Koosolekut juhatab prof.Kettunen, protokolleerib Loorits. Koosolekul viibib üle 50 inimese.

Eelmise koosoleku protokoll kinnitatakse paari faktilise parandusega hra Saaberki poolt.

Koosoleku päravakorraks säetakse: I. Ettekanded: a) Sõnast 'mulk' - prof.Kettunen ja prof.Vasmer, b) Läti nimedest Lestis - prof. Eisen, c) Soome sõna 'kerra' etimoloogiast - prof.Kettunen, d) Aruanne õigekirjuse sõnaraamatukomisjoni tegevusest - Oras. II. Seltsi jooksvad asjad: a) Aruanne põhikirja komisjonilt, b) valimised.

§ 2. Sissejuhatuseks Lesti hõimuline MULK algupära küsimusele näitab prof.Kettunen, kuidas tema saanud tähelepanelikuks sõna üle liivi keelest, kus sõna esineb lainuna lätist, täheduses 'runal, lollpää'. - Juhtub sagedasti, et esialgsed hõimunimed muutuvad perekonna- isegi hõimu üldlauseks nimeks. Näituseks toob ettekandja nime s e t u k e n e, mis algupäraselt tähendanud midagi kahtlast, vrd. kõnekäändu 'mitu-setu'; Skandinaavia metsasoomlastel veel tänapäev 'settu-nen' halvakspeetavas tähenduses = niisugune. Nii ei oleks midagi iseäralikku, et 'mulk' on saanud lätist. Tuleb ainult kindlaks teha, et sõna on indoeuroopa algupära.

Prof.Vasmer ühendab läti m u l k i s sõna vastavustega teistes keeltes ja jõuab kindlusele ta indoeuroopa algupärasest. Sõna hõimunimest muutumist seletab ettekandja näituste varal teiste keelte alalt sellega, et nähtavasti lainasid lõuna-viljandlased sõna lätist ja tarvitasid seda igapäevases kõnes. Teistele hõimudele oli aga sõna tundmatu, ja need andsid selle võõra sõna viljandlastele nimeks. (Prof.Vasmeri ettekanne on ilmunud täielikult Lestikirjanduses 1920, Nr.11,12).

Saaberk toob vastavaid nimesaamise näitusi saksa, rumeenia ja prantsuse keelte alalt, kahtleb aga, kas 'mulk' oma algupärasest tähenduses 'lollpää' Lestis üldlause tuttav on olnudki.

Prof.Kettunen arvab, et niisugusel korral sõna hõimunimeke muutumine oleks veelgi kergem ja arusaadavam.

Prl.Tamm esitab seletuse, mille on leidnud sõnale 'mulk' rahva massilik mõte: viljandlased sõitnud Võrtsjärve veerde heinale, piim lassis lõhnud 'mulk, mulk, mulk!', ja sellest hakanudki tartlased naabreid 'mulkideks' hüüdma.

Prof.Kettunen lisab sellele teise rahvapärase se-

letuse, mille järele tekkinud hõimunime esimene Tartumaale talukoha ostnud viljandlase nimest.

Prof. Eisen rõhutab seda, et 'mulk' on alles õieti noor, tarvitusel mitte enam kui 50 aastat.

Oinas tõmbab piirjooned alale, kus asuksid mulgid. Siina kuuluksid kihelkonnad Halliste, Karksi, Helme, Tarvastu ja Paistu. Üksikombel arvatakse mulkideks aga kõikä viljandlasi. Sõna tarvitakse mulkide kodumaal vähe, isegi otse Läti piiril ei tunta teda palju. Alles läbikäimisel teiste hõimudega esinetakse naljaks mulgina.

Saaberk: Sõna 'mulk' ei tarvitata: üksi hõimu, vaid ka maakoha tähendamiseks. Nii kõneldakse mere pool: tulim Mulgist, lähen Mulgisse.

Bundberg toob paralleeliks Vastseliina Orava valla 'häkukesed', mille kõrval niisama tarvitatakse ka sõna 'Häku maa'.

Prof. Tiisik ei taha pidada sõna lainuks lätist: lätlased kutsuvad meid harilikult ikka teisiti; vast tuleb 'mulk' sõnast 'mullikass', mis vastaks täis-sõõnud meestele (!).

Prof. Jõgever: Nimi üldiselt tuttavaks saanud on alles hiljuti, päale viljandlaste kohaostmisi Tartumaal, millest arusaadav tartlaste pahameel uute asukate vastu ja nende söimamine 'mulkideks'.

Prof. Vasmer tähendab, et sõna esineb juba ka Wiedemannil, sellega ei ole see mitte hoopis uus.

Prl. Tamm: On Mulgi nimelisi pärisnimesid, sellega oli sõna tuttav juba perekonnanimede panemise aegu.

Saaberk peab sõna läti algupära väljaspool kahtlust, rõhutab aga, et algtähenduses 'rumal' on ta nähtavasti väga vara kadunud.

Prof. Tiisik ei saa uskuda, et söimusõna muutuks hõimunimeks, kuna päälegi viljandlased on igalpool tublised mehed.

Mag. Aavik mõondab ka, et 'mulgid' seisvad esirinnas, küsib aga, kas ei ole siin tegu Läti sisserännakuga, mis on annud hoogsamat verd. Siis oleks lätlased esiti Eesti naabreid 'mulkideks' hüüdnud, veresegunemise järele oleks see nimi aga nende eneste päale tagasi kandunud.

Jänes eraldab 'mulkidest' j u n n l a s e d (Pärnumaal). 'Mulgi' nimetust kodus ei tahetavat, väljaspool aga uhkustatavat sellega; tähenduses 'rumal' ei tuntavat'.

§ 3. Prof. Eisen kõneleb LÄTI NIMEDEST EESTIS. Leiab kõige vanema dokumendi aastast 1299, kus esineb Läti nimi Eesti alal, loeb ette praegu Eestis esinevad Läti nimed igast maakonnast ja jõuab otsusele, et on sündinud (pääsjalikult ordu aegu) lätlaste hulgalised ja üksikud ümberpaigutamised Eesti alale. (Lttekanne täielikult ilmunud Eesti Kirjanduses

1921, Nr. 2).

Prof. Kettunen tähendab, et 'läti' esineb ka sugu keeltes noomen appellatiivina, ja kaugel Tihvina linnast ligi (lõunavepslaste juures) leidub kohanimi Lätiläkä.

§ 4. Prof. Kettunen kõneleb soome sõna KERRA etümoloogiast, mis pääliskaudselt võttes paistab ühenduses olevat eesti sõnaga 'kera'. Vepsa sõna k e r d ä viib aga sõna õigele algupärale = soome 'kerralla', vrd. eesti 'korral', kust oleks kujunenud lühendus 'kera'.

§ 5. Oras kannab ette aruande õigekirjutuse sõnaraamatu teise trüki toimetuskomisjoni töödest.

Loorits täiendab aruannet reeglina rs ja rss vaheldumisest: esineb s ka sõna nõrgal astmel (genetiivis), siis kirjutatakse raskel astmel alati kahekordne s; ei esine s nõrgal astmel mitte, kirjutatakse raskel astmel ühekordne s.

Mag. Aavik haarab sellest kinni ja arvab, et siis tuleks paralleelselt ka h kahekordselt kirjutada: tsehhid, psühholoogia.

Saaberk: kahe h ala on raske ära määrata, päälegi kirjutame ka mujal pikad häälikud ühekordse tähega, vrd. ma, sa, nad, ja teiselt poolt hääldatakse lühikeselt aa:d sõnas 'maailm', - järelikult tuleks siiski kindlaks jätta ühe h kirjutamisele, juba võõrsõnade etümoloogiale põhjenedes.

Vilberg: Kui kirjutate kaks h:d, kuidas siis 'trahv' kirjutada?

Aavik: Aga ometi on h seisukoht sama mis s:il l, n, r:i järel. Kui kirjutada s:il kokmas välde kahekordselt, siis ka h:l.

Saaberk: s:il on niigi juba teisi erandeid: kirjutame kahekordselt ka diftongi järel, näit. 'poiss'.

Anni küsib, kuidas tuleks kirjutada 'arhailine'.

Prof. Kettunen: Muidugi ühe h:ga, kui mitte k:ga.

§ 6. Läbirääkimistel küsib Vilberg, kas on mõeldud korraldada kursuseid murrete korjajalle. Juhataja vastab jaatavalt; olevat kavatsatud harjutada paar tundi transkriptsiooni tarvitamist.

§ 7. Loorits teatab, et põhikiri on Ülikooli Hõukogule kinnitamiseks ette pandud.

§ 8. Järgnevad ajutise juhatusel valimised eelolevaks aastaks. Loorits teatab, et põhikirja järele tuleb valida sedelitega ja valimisõigus on esialgu ainult asutajail liikmeil.

Kandidaatideks saetakse üles ja saavad hääli: prof. Jõgever 4, prof. Kettunen 11, lektor Veski 10, Saaberk 7, Loorits 11, Anni 3, Oras 10, prl. Tamn 10, Bundberg 4, Vil-

berg 3 ja Nurm 5. - Sellega on valitud juhatusse liik-
meiks: prof.Kettunen, lektor Veski ja üliõpilased
Saaberg, Loorits, Oras ja Tamm.

§ 9. Juhataja teatab, et L.Kirjanduse Seltsi poolt
on tulnud ettepanek saada kaks asemekki õigekirjutu-
se sõnaraamatu väljaandmise komisjoni. Et-lasi rutuli-
ne oli, siis otsustati omavahelisel nõupidamisel saa-
ta Loorits ja Oras. Otsus kinnitatakse.

PROTOKOLL Nr.4.
16.X.20., k.6 õht.

§ 1. Koosolekut juhatab prof.Kettunen. Protokol-
leerib Loorits. Koosolekul viibib 40 inimese ümber.
Helmise koosoleku protokoll kinnitatakse.

Koosoleku päevakorraks säetakse:

I. Ettekanded: a) Ülevaated suvisest tegevusest -
prof.Jõgever, Saaberg, Loorits ja Oras; b) Kirjandus-
likud uudised keele alalt (Saaberk: Lesti foneti-
ka, Eizen: Daani hindamise raamat) - prof.Kettunen;
c) Õigekeelsuse küsimused - lektor Veski. II. Jooks-
vad asjad: a) Liivi kapital; b) Kodukord.

§ 2. Prof.Jõgever kõneleb oma UURIMISRIIGIST
SAAREMAAL, Jaani ja Põide kihelkonda, tutvustab kuu-
lajaid oma töötamiviisiga ja esitab uuritud kihel-
kondade keele silmapaistvamad iseäraldused, lõpuks
kannab ette Saaremaa pulmakonbed kohalikus mardes.
(Ettekanne ilmunud Lesti Kirjanduses 1921, Nr.1).

§ 3. Saaberk nimetab kohad (Saared, Nigula, Ambla),
kus ta käinud suvel kolme ja poole kuu jooksul, ja
peatab ligemalt KIHNU KEISI tagajärgedel, kirjeldab
saart ja elanikke ja esitab ülevaate kihnulaste
kometitest, usundist ja keelest; loeb kirjakeeles enam-
vähem võõraste sõnade rea ja kannab ette mulje kok-
kuvõtteks mõned kihnukeelsed laused; lõpuks peatab
probleemil, kus kihnulased pärit, ja arvustab rahvajut-
te, mis lasevad otsida kihnulaste kodu küll ligidalt
Pärnu lahe rannikult, küll kuhust, Saarest, Lemsalu
ümbrusest, küll isegi Rootsist, jatab aga küsimuse lõ-
puliku otsustamiseks edaspidiseks.

§ 4. Prof.Kettunen kannab ette paar õigekeelsuse
küsimust: 1) soovitab tarvitusele võtta (või õigemi-
ni: pidas võimalikuks) sõna ü l i õ p i l a s pro
'üliõpilane', põhjenedes sellega, et -ne- ja -so-lõpu-
lised sõnad on nii kui nii väga alid segimisekuile
(vrd. 'kärbes', mille asemel peaks olema õieti 'kärb-

ne'); 2) soovib sanktsioneerida viimaks oneti kindla vahe sõnade vahel: 'esitada' tähenduses 'ette kanda' ja 'edustada' tähenduses 'representeerida'. (Ettepanekud ilmunud Lesti Kirjanduses 1920, Nr. 10).

§ 5. Saaberk teatab oma kavatsusest esineda aja-kirjanduses vananevate sõnade nimestiku ja üleskutsega niisuguste sõnade korjamiseks ja küsib luba avaldada üleskutsed Lestile nimel. - Selts volitab.

§ 6. Hilise aja pärast lükatakse teised päevakorra punktid edasi.

PROTOKOLL Nr. 5.
31.X.20., k. 6 õht.

§ 1. Koosolekut juhatab prof. Kettunen. Protokol-leerib Loorits. Koosolekul viibib umbes 40 osavõtjat. Juhataja võtab erakorraliselt sõna ja loeb ette saabunud telegrammi Helsingi Soome-Lesti klubilt vennasklubile Tartus selle avamise puhul, mis sooja kiiduavaldusega koosolekul viibivate klubi asutajate liikmete poolt vastu võetakse.

§ 2. Eelmise koosoleku protokoll kinnitatakse. Koosoleku päevakorraks saetakse: I. Ettekanded: a) Ülevaade liivlastest, Loorits, b) Murdeuuringest Harjumaal - Oras, c) Üks soome-ugri ja indoeuroopa etümoloogia - Ernits, d) Sõnade 'sai' ja 'äi' etümoloogiad - prof. Kettunen. II. Jooksvad asjad: a) Liivi kapital, b) Kodukord.

§ 3. Loorits kõneleb süvasest REIJUST LIIVLADEL JUUNIL prof. Kettuse kaaslasena, peatab lühidalt töö sisul, jaotusel, skeemil ja resultaattidel. Siis läheb üle liivlaste ajaloo ja eluolu kirjeldusele, pikemalt kirjeldab liivlaste saatust ilmasõja aegu, millelt pöörab rahvustunde nõrkusele Liivis. Pärast selle käsitab Liivi mere- ja maaolusid, võimalikku tasapinda, usuelu ja suhteid Saaremaa ja lätlastega.

§ 4. Oras kõneleb oma kolmenädalisest murdeuuringest HARJU JUUNIS, esitab murde iseäraldused konsonandismis ja vokalisismis ja lõpetab ühe loitud rahvalaulu ettelugemisega. (Ülevaade ilmub trükist hiljem).

Õp. Schömberg tähendab ettelõetud laulu olu-olule Russovi kogus, kes septsenud hulga laule ise,

ja kahtleb, kas käesolevgi laul on ehtne rahvalaul.

Oras vastusks peab laulu siiski rahvalauluks, sest ei olnud aimugi Russowist sel isikul, kellelt tema laulu üles kirjutatud.

Vilberg konstateerib laulu olemasolu Russowil ja ja näeb siin huvitava juhtumise, kuidas kunstlaul muutub rahvalauluks.

§ 5. Prof. Kettunen analüüsib sõna ä i : ä i a semaseoloogilist arenemist tähendusest 'suur', mis-sugusena sõna esineb veelinäidki vepsas, karjalas ja soomes, eesti-vadja tähenduseni 'perekonna suur' - kas naiseisa või vanaisa, siit edasi 'täevaisa' = 'äikene', millele ristiusk annud setu murdes paha varjundi 'kurat'.

Selle järele peatab prof. Kettunen sõna s a i : s a i a etümoloogial ja tuletab selle liivi keele põhjal sõnast s a a j a i s e t, alg-tähenduses 'pulm', nagu see sõna, kujul s a a j a', säilinud veel praegu lõunaeesti murdes, kuna Eesti kirjakeele vastavad sõna 'pulm' ja soome 'häät' peab ettekandja onomatopoeetilisteks. (Ettekanne ilmunud Eesti Kirjanduses 1920, Nr. 11, 12).

Loorits lisab 'äi' sõna tähendustele eestis juurde 'hällilaps', mille ta kuulnud Paistus, leiab võimalikuks aga ka selle sõna tuletuse tüvest 'äiu-' ('äi-utama').

Prof. Kettunen peab seda iseenesest mõistetavaks, mispärast ta seda tähendust arvesse ei ole võtnudki, olgugi, et Wiedemann ta esitab.

Vilberg tähendab, et 'äi' Harjumaal ja rahvaluules esineb tähenduses 'vanaisa'.

Mälson ja Mora konstateerivad sedasama Tartumaa rahvakeele kohta.

Bundberg: 'Äi' sõna Räpinas puudub, ei esine ka 'kurat' tähenduses, küll aga saja 'pulma' tähenduses.

Seaberk: Virumaal tarvitatakse 'äia' lastekeeles isegi tähenduses 'isa', näit. 'täie äia juure'.

Mälson põhjendabki kõik need tähenduste varjundid laste keelele, sest lastele oli ju ühtemoodu 'vanaisaks' nii mehe kui ka naise isa.

§ 6. Üigakeelsuse küsimusi seekord päevakorda võetud ei ole. Juhataja tähendab, et tuleks kunagi arutusele võtta küsimus, kuidas läbi viia korralik eesti keele tarvitamine avalikus elus.

§ 7. Loorits kõneleb kavatsusest paar Liivi noormeest Eesti abiga rahvakooliõpetajaiks kasvatada, et sellega tõkkeid teha vennasrahva väljasuremisele ja neist Liivi vaimuvara päästjaid koolitada; paneb et-

te, et Emakeele Selts võtaks oma pääle vastava kapitali kogumise ja valitsemise. - Ettepanek kiidetakse hääks.

§ 8. Loorits kannab ette juhatuse poolt vastu võetud kodukorra esimese päätüki: Koosolekute kord, mis muutmata kujul vastu võetakse.

PROTOKOLL Nr.6.
14.XI.20, k.4 p.1.

§ 1. Koosolekut juhatab prof. Kettunen, protokolleerib Loorits. Koosolekul viib üle 30 osavõtja.

Eelmise koosoleku protokoll kinnitatakse.

Koosoleku päevakorraks säetakse I. Ettekanded, a) Põltsamaa - prof. Eisen, b) Soome 'länsi', eesti 'laas' - priv. dots. Ernits, c) Võõrapärased ristiniimed - A. Saaberik.

§ 2. Kõneledes kohanimest PÕLTSAMAA rõhutab prof. Eisen algul selle nime mitmekordset esinemist üle eestlaste ala ja selle leidumist juba vanus dokumentideski; siis annab sõna vastavuse saksa keeles (Oberpahlen), mis ühenduses P a a l a jõega, ja lükab ümber selle sõna V. Reimanni seletuse sõnast 'pala'; selle asemel näeb siin sõna 'p a l a'. Selle järele annab ettekandja ka nime Põltsamaa etümoloogia: 1) kas omastav sõnast 'põldne maa' = 'põldse maa', kus e muutunud a:ks, nagu Aitsamaa muutunud Aitsamaaks; või 2) '*peltosa maa', s.t. 'põllurikas maa'. Viimane oleks täiesti rahuldav praeguse Põltsamaa kihelkonna seletus, kuna see nimi mujal kodumaal oleks tekkinud Põltsamaalt välja koloniseeritud asukate järele.

Bundberg: Rõpinas 'pala' nime ei tunta, küll esineb aga palju 'palo' -kohanimed, ainult vigases ametlikus keeles esineb Palamois.

Prof. Eisen seletab, ta saanudki kohanimed ametlikust keelest ja ei võivat alati vastutada nende rahvapäraste hääldamise eest; ometi liikuvad Pala nimi mujal ka rahva seas tihti.

Bundberg ja prof. Eisen rõhutavad veel mõlemad, et nende lapsepõlve aegu Põltsamaa tähendanud veel mingit iseäralikku veetlevat ja saladuslikku kohanime.

Prof. Kettunen leiab 'pala' ja 'palo' segimiseku asusaadava põhjuse põhjal, kus sõnad häälikuliselt ühte sattunud, kuna sõna Põltsamaa häälikseaduslikult vastaks vanemale kujule 'peltoisa maa'.

§ 3. Priv. dots. Ernits peatav lühidalt uraali-

indoeuroopa algsuguluse küsimase lahendamisel vanema ja noorema põlve teadlaste juures ja esitab siis omalt poolt ühe ühise tüve, mis võiks taas kinnitada algsuguluse väidet, nimelt eesti 'laas', soome 'lansi', kirjutab vastavad sõnad kõigist uraali ja indoeuroopa keeltest, rekonstrueerib sõna algkuju ja peab selle algtäheanduseks 'madal maa'.

Prof. Vasmer tähendab, et algsuguluse kindlaksmääramiseks vaja ära näidata kõigepäält keelte alade morfoloogiline vastavus, ja siis vast: alles oleksid leksikaalsed ühtesattumised usutavad algsuguluse tõendajad.

Prof. Kettunen rõhutab, et kaesoleva : . . sõna algtäheandus läheb natuke lahku: uraali algtäheandus tundub lihtsalt 'madal', mitte 'madal maa', aga indoeuroopa algtäheandus oleks just 'maa' ja mitte 'madal maa'.

Prof. Vasmer leiab ka, et sõnade objektiivne tähendus ei lange kokku, päleegi on m häälik (praegune n) indoeuroopa alal ainult oletatud, mitte aga mõne näituse abil tõestatud.

Prof. Kettunen võtab kokku: Algtähenduse ühtesattumine küsitav, esiteke, teiseks - suur meetoodiline julgus m häälikut indoeuroopa alal ainult oletada, - nii see kui teine teeb algsuguluse selguskatse tendentsiliseks. Päleegi on üleüldise raske väite kahe suure keelkonna algsugulust ainult paarikümne algsõna näjal, kun, veel needki paarkümnend sõna pole kaugeltki kindlad tõenduseks. Inimkonna sõnade loomise võime on piiratud, ei ole siis võimatud üksikud harvad, juhuslikud kokkusattumised. Igatahes on veel vara üles tõsta algsuguluse küsimust, kus õieti mõhemad algkeeledki pole veel lõpulikult rekonstrueeritud. Rekonstrueeritagu esiteke algkeeled, näidatagu nende häälikulised ja vormilised vastavused, - siis alles panevad ka sõnastakulised kokkusattumised algsugulust uskuma.

4. Juhataja tõstab pöevakorrale küsimuse, kuidas kaotada haavavalt vigast eesti keelt avalikus elus - kuulutustes, siltides jne.

Ernits peab seda linnavalitsuse asjaks ja soovib saata sellele märgukirja.

Schönberg ühendab siltide keele parandamisega ka siltide esteetiliselt külje kontrolli.

Frl. Jürgens ja hra Soll toonitavad, et vigase keele parandamist sünniks elata eestkätt Ülikoolis, kus tihti väljapandud otse kirjaoskamatuid kuulutusi.

Prof. Kettunen soovib kõigile asjaharrastajatele korjata Tartust materjali vigase keele tarvitamise kohta ja toimetada kogutud materjal Im. Seltsi juhatajale, et see saaks tarvilikke samme astuda.

Ernits arvab, et ühenduses sellega võiks ka muuta ka mõned ebasüüdsad uulitsanimed, näit. Peeterburi, Fink-

va, Riia asemel Narva, Võru, Valga.

Teinman: Samuti on keeleliselt väganee n. lit. Liha-
poodi tänav.

§ 5. Bundberg rõhutab suure arvu kohanimede esi-
nemise päle rahva keeles, mis alles üles tähendamata,
aga rahvasuus juba kadumisel; sellepärast oleks äbr-
miselt tähtis asuda kohanimede süstemaatilisele kogu-
misele energilisemalt.

Juhataja: Töö on tõesti väga tähtis. Meil on kull
juba suured kogud, Lisenil ja Kuhlbersil. Ometi on kor-
jata veel palju, ja iga emakeele harrastaja asi oleks
siin kaasa aidata.

§ 6. Juhataja teatab, et hra Saabergi ettekanne
haiguse pärast pidamata jääb.

PROTOKOLL Nr. 7.
5.12.20, k. 4 p. 1.

§ 1. Esimees kahjatses, et Emakeele Seltsi koos-
olek on kogemata uhte sattunud Akadeemilise Filosoof-
filise Seltsi asutamiskoosolekuga, mille esimeseks
päevakorra punktis on Emakeelegi Seltsi liikmeid i-
gati huvitab ~~õnne~~ Rammuli mälestussõna vara hauda
virisenud Eesti professorile Aleksander Kaelasele,
ja paneb ette, Lu. Seltsi koosoleku algust vähe eda-
si kukata ja ühiselt ära kuulata dots. Rammuli ette-
kannet, austades sellega prof. Kaelase mälestust. -
Ettepanek võetakse ühel meele vastu ja ühiselt kuu-
latatakse ära prof. Kaelase nekroloog.

§ 2. Koosolek algab k. 5 p. 1. Juhatab prof. Kettu-
nen, protokolleerib Loorits. Koosolekul viibib üle 50
osavõtja.

Koosoleku avab juhataja põõmastava teatega, et Selt-
si tegevuskapitalile on pandud ilus alus rühma Tartu
rahameeste poolt, kes on annetanud Seltsile siiani
juba üle poole miljoni, kohustudes maksuma seda viie
aasta jooksul. - Kiidunavaldustega kuulatab Selts anne-
tajate nimed (vt. Aasta-aruanne). Juhataja rõhutab veel
eriti ka kohustusi, mis Seltsile sellega omalt poolt kan-
da võtnud. Sest seltskonnal on õigus nõuda nähtavat te-
gevuseavaldust asutuselt, kes opereerib niisuguste sum-
madega.

§ 3. Eelmise koosoleku protokoll kinnitatakse.

Koosoleku päevakorras etatakse: I. Ettekanded
prof. Vasmeri, prov. dots. Arnitsi ja üliõp. Saabergi ja
Farmansoni poolt; seltsile saadetud õigekeelsuse küsi-
mused. II. Jooksvad asjad: Põhikirja täiendamine.

§ 4. Prof. Vasmer annab paar etümoloogiad: 1) näitab, et eesti sõna **k u l t : k u l d i** on lainatud muinas-skandinaavia keelest ja 2) esitab ühe eesti lainu läti keeles, nimelt meie 'laas : laane' vastavuse, mida küll kõik indogermanistid võrdlevad ladina sõnaga **l a m a** ja leedu sõnaga **l o o m a**, tähenduses 'soo'. Lainu eestist osutaks aga läti esinev n indoeuroopa m:i asemel.

§ 5. Priv.dots. Ernits esitab sõna **i k e** vastavused läänesoome ja indoeuroopa alalt ja väidab, et algsoome tüvi *ikeze- on lainatud ühisslaavi, mitte vana-venekeelest, nagu on arvunud prof. Vasmer ja teised, kuna prof. Mikkola ei pea seda slaavi tüvekkki.

Tekkinud vaieluse priv.dots. Ernitsi ja prof. Vasmeri vahel lõpetab juhataja märkusega, et raske on kuulajail jälgida niisugust omal erialalgi juba spetsiaalset vaielust, olgugi et ta ei eita iseeneses tähtsust, mis on probleemil slaavi lainude eest läänesoome keeltes, kus priv.dots. Ernits näikse tunnistavad lainud vanemaks kui prof. Mikkola, Vasmer j.t.

§ 6. Hra Saaberk toob näitusi, kui suure koomilikkuseni on tihti lainud **VÕRAPÄRASTE RISTINIMED**. Da Tarvitamine elavas rahva keeles; eriti võidratena kuuluvad aga greeka-vene ristinimed meie apostliku kiriku kogudustes; Seltsi kohus olgu pöörida üleüldist tähelepanu niisugusele võrritavale nähtusele ja esineda meie konsistooriumite ees märgukirjaga jätta võõrad küll vene, küll saksa, ja soovitada oma algpäraseid või juba omapäraseks eestistanud nimesid.

Veel teise küsimuse tõstab hra Saaberk päevakorrale: Litmesugustes asutustes, eriti ärides, koraub veel tänapäevgi lubamatu nähtus - ei mõisteta Eesti keelt kõnelda!

Õp. Soll esitab fakti, et apostliku kiriku kongressil kahe aasta eest juba tegelikult tehtudki otsus võõrparaste ristinimede tarvitamise vastu; ühendas sellega tuuletab neelde V. Ernitsi ettepanekuid. Kirjanduse Seltsi koosolekuil: korjata statistilisi andmeid Eesti risti- ja preekannanimetest.

Looritsa ja Solli ettepanekul otsustatakse: kodumaal konsistooriumitele kirjalikult soovitada energilisemalt kaasa mõjuda eestipärase ristinimede tarvitamiseks ja selleks ka kirikuõpetaid teadlikuks teha.

§ 7. Õliõp. Farmanson esineb referaadiga **KÕNED PÕHJUMÖTLLIKUD OIGEKALLSUSL KÕLIMUSL**, kus ta käsitleb emakeele tarvitamist meie kirjanduses; konstateerib, et meil ollakse barmiselt hoolimatud keele vastu; keeleline arvustub puudub ja kui mõnikord arvustatakse

segi keelt, siis juba lubamata isiklikkuse ja kitsarinnalikkusega; näituseks toob hiljutise Nurmiku lugemiku arvustuse hra M. Okase poolt; paljude üksikasjade põhjal toob selgeks, kui sisutuks, haavavaks ja veidraks võib mu tuda niisugune arvustus; jõuab järeldustele: kirjanikud õppigu keel selgeks - ühelt poolt, teiselt - tookseid v. j. keele suhtes asjatundlikult ja süstemaatiliselt arvustada või kontrollleerida keelt ju enne teose ilmumist, üleskutsuda kirjastajaid saatma arvustamiseks Seltsile oma raamatuid.

Selle järje puudutab Parmasson vigase keele esinemist siltidel ja kuulutustes ja esitab mitmed huvitavad näited, mis ta kogunud.

Juhataja teatab, et näidete korjamine juhtumise on hääl keelel oma kätte võtnud hrad Parmasson ja Fedmasson, kes juba täie hoolga ise tööle asunud ja teisteltki abi ootavad. -

Parmassoni ettekande puhul tehakse mitmelt poolt märkusi. Elavalt toonitatakse keelelise arvustuse alaväärtuslikkust meil ja selle ebakoha rutulise ja asjaliku kõrvaldamise tarvet. Kõige kohasemaks leitakse, et makeele Selts asuks süstemaatiliselt kontrollleerida ja arvustama meie kirjanduse keelt.

Op. Schönberg ei rahuldu ka Parmassoni ettekande tooni ja võtetega, mis samased nagu arvustataval Okasel: arvustatakse nimelt vormilikult ja unustatakse psühholoogiline külg. Näeb selles meie arvustuse üldist viga ja ühendab sellega teise: arvustatakse ainult väiklaselt vigade välja-nuhkimiseks, päleegi ei ole keeleline korrektsus kirjanikule just suurimaks ühaduseks; nõutagu kirjanikult enne kõige mõtet.

§ 8. Juhatusale väljastpoolt sisseantud õigekõelusküsimuse KAS KEELSELITUS VÕI KESELDUSTUS? asjus esitab juhataja otsuse 'keskedustuse' kasuks, tuuletades meelde ju korra ettekantud põhjendusi.

§ 9. Juhataja paneb juhatusel nimel ette täienduse põhikirja teisele punktile: Suuremad annetajad tunnistab Selts toetajaink liikmeiks, kusjuures summa alammäär normeerib aastakoosolek. - Ettepanek võetakse vastu ja otsustatakse aastakoosolekule edasi anda lõplikuks kinnitamiseks.

§ 10. Lõpuks rõhutab sekretär Loorits veel sõnade ja ettepanekute tegemisel juba ka tegelikule tööle asumist ja kutsub kõiki makeele Seltsi sõpra ju eeloleval pühade vahel ajal üleskirjutama mardesõnu, ununevaid kohanimedid, samuti teateid koguma risti- ja perekonnanimedest, nende muudamisest, keele vigadest jne.

ÜLEVAADIK EMAKEELE SELTSI

I. TEGEVUSAASTAST 1920.

Seltsi sekretär O. Loorits.

Elav ja teadlik huvi emakeele vastu on meil nõndasama vana, kui Eesti enestunne ja rahvuslik iseteadvus üldse. Ju ärkamisajast päle säetakse muude tähtsate harrastusalade kõrvalle ikka eesti keel. iseäranis silmapaistvale kohale. Ja iseloomustava hellusega reageeritakse keelelistele nähtustele meil alati ja tänapäevani, eriliselt veel selle järele, kus tekib suurejooneline keeleuuduslik liikumine ja sünnitab ajajärgu meie keelises elus. Järgest kasvava teravusega on ajajooksul teadlikumaks saadud ka organisatsiooni tarvidusest, kes võtaks emakeele otseselt oma spetsiaalseks alaks. Soome mõju ja Soome eeskuju virgutavad viimasel ajal päle muu veel iseäralise jõuga. Ometi sunnivad reaalela karmid ja kitsad olud jätma kavatsuste teostatamise eestkätt tuleviku hoolele, kuni Eesti jõuab iseloomeni, eesti keel saab vaba eluõiguse ja eestikeelse ülikooli avamisega pannakse ka lõplikult kindel alus emakeele kavakindlale teaduslikule uurimisele. Sellega ongi loodud kõik eeltingimised spetsiaalselt eesti keelt uuriva asutuse tekkimiseks - ja tekibki EMAKEELE SELTS, selleks, et võtta täielikult oma õlule eesti keele kultiveerimise töö, mida pidanud siiani tegema seltsid, kel päle keele veel midagi otsekohesemaid ülesandeid küll.

Emakeele Seltsi sünniaastaks on 1920, ja Seltsi asutajaks on Tartu ülikooli soomesugu keelte professor Lauri Kettunen oma õpilastega. 23. märtsil, esimese väitekirja kaitsmispäeval Eesti ülikoolis peetaksegi siis ka Emakeele Seltsi esimene asutamiskoosolek. Ei palju, ainult 14 inimest ilmub kutse päle, ja need 14 saavadki Emakeele Seltsi asutajaks liikmeiks. Küsimusel, kas Seltsi üldise asutada või mitte, ei peatatagi: Seltsi tarve on kõigile liigagi selge. Vähe mõttevahetusi tekitab juba asutatava seltsi nime küsimus. Siis valitakse põhikirja kokkusaadma prof. Kettunen ja üliõp. Saaberk ja Loorits. Ja sellega lõpebki see esimene Emakeele Seltsi vähenõudlik asutamiskoosolek.

Kuu aega hiljem kogu, juba 30 osavõtjat teisele asutamiskoosolekule komisjoni väljatöötatud põhikirja vastu võtma. Ühtlasi esinevad ka juba prof. Kettunen ja hra Saaberk ettekannetega, alustades sellega

korraldatakse juba kevadisel semestril ka kohe-prakti-
tilised harjutused murrete üleskirjutajale prof. Ket-
tuse juhatusel. Siis järgneb suvine vaheaeg, aga sügi-
sel jätkatakse kevadist tööd endise hooga. Mis puutub
Seltsi sisemise elu reguleerimisse, siis töötab sek-
retär välja kodukorra esimese püüki, nimelt koosole-
kute korra, mille juhatus hakkab kiidab ja üleüldine
koosolek 31. X. kinnitab. Muidu on Seltsi tegevuse tei-
ne semester tähtsapanuväärt selle poolest, et siin al-
gatatakse paljud ettevõtted, mis eelipso kavatsesid pi-
kema aja ja ühtlase kollektiivse töö pääle hulkade
poolt. Järelikult on veel varajane kõnelda nende alga-
tuste läbiviimisest ja saavutustest - seda näitab tu-
levik, praegu ei saa veel muud, kui neid algatusi kons-
tateerida.

Kõigepeält on üliõp. Saaberk isiklikult oma pääle
võtnud rahva suus vananevate ja ununevate sõnade ko-
gumise. Seltsi nimel on hra Saaberk avaldanud kodumaa
ajakirjanduses mitmed nimekirjad ununevaist sõnust
ja üleskutsunud niisuguseid korjama ja Seltsile saat-
ma. Nagu hra Saaberk teatab, on üleskutsed siiani
rõõmustavalt vastukõla leidnud, eriti elavalt reagee-
rinud on neile mõned üksikud maakonnad nagu Viru ja
teised.

Teiseks on ülesvõetud võõrapäraste nimede eesti-
liseks muutmise küsimus. Hra Saaberk on näidanud, kui
kaugele veidraks on moonutanud rahva suu võõrad, eri-
ti Vene algupära ristnimed; prof. Kettunen taas on rõ-
hutanud rahvuskultuuriliselt seisukohalt otse haava-
vat ja lubamatut saksa- (ja vene-) keelsete pärisnime-
de rohkust. Bestis. Küsimust on puudutatud juba paa-
ril Seltsi koosolekul, ja Seltsi ligemas töökavas on
säetud agitatsioon võõraste nimede vastu tähtsale
kohale. Seltsi otsuse põhjal on juhatus pöörnud juba
kodumaa mõlema kiriku konsistooriumite poole märgu-
kirjaga võõraste nimede küsimuses ja palunud sellest
teadlikuks teha ka koguduste õpetajaid ja preestreid.

Kolmandaks on alati päevakorral seisnud korrekti
eesti keele nõue avalikus elus, kuulutustes, teadaan-
deis, poesiltidel jne. Küsimus, kuidas seda minimaalset
keelelist nõuet tegelikult maksta panna on esile kut-
sunud võib olla elavaimad mõttevahetused Seltsi koos-
olekuil. Juba ongi asunud ülesande teostamisele, eest-
kätt kõige lähemas ümbruses, Tartus. Seltsi liikmed on
hulgeses asunud keeleliselt kontrollleerima Tartu sil-
te ja kuulutusi, töö juhtimise on omapääle võtnud üliõp.
Parnasson ja loodab varsti töö tagajärgedega avalikult
esineda.

Neljandaks on mitmel korral toonitatud kohanimede
siimaalsest põhjalikuna korjamise tarvet ja selle töö
paremat süstematiseerimist. Ometi ei ole Selts veel mah-
ti saanud selle ülesande teostamisele ligemalt asuda.

Ja viiendaks tuleks lõpuks nimetada Seltsi läinud

aasta suurim saavutus, nimelt suurejooneline korjandus Seltsi jaoks, mis on annud juba siiani võrdlemisi häid tagajärgi ja töötab ligemal ajal veelgi paremaid anda. Korjandus sai alguse nõndanimetatud Liivi küsimusest ja laienes suureulatussega tegevuskapitali kogumiseks. Korjandus sai alguse Tartu ärimeeste koosolekust (ins. F. Kangro kokkukutsel) 30 novembril, ja aasta lõpuks kogunes annetuskoostusi järgmisel määral: On kohustanud maksma Seltsile viie aasta jooksul 50,000:- Lmk. (iga aasta Lmk. 10,000:-) herrad O. Rütli, Fr. Kangro, Kevend-Holst ja c:o, H. Tõnisson, M. Jänes, J. Laur, Lill & Hakkaja, Kaart & Pedel. - Lmk. 25,000:- viie aasta jooksul (iga aasta Lmk. 5000:-) annetama on kohustanud hrad J. Sisask, J. Sepp, K. Lepp, O. Zimmermann, P. Juck, A. Pedel, H. Siemer, A. Imelik, F. Karlson ja A. Pääsuke. Pääle selle on annetanud Kauba Pank, Tartus, ühekorraselt Lmk. 25,000:-, hra J. Lell Lmk. 5,000:- ja samal täh. koosoleku päeval saatis Soome edustaja Eestis H. Reijonen Lmk. 25,000:- püsivaks rahastikuks (Suomen ja Viron itsenäisyyshilistuksen vuosipäivän rahasto), kust protsendid jagatakse, siis kui kapital on Lmk. 100,000:- suuruseks kasvanud, Lmakeele Seltsi liikmeile, kes sõidavad Soome keelt õppima. - Sellega ulatakse Lmakeele Seltsile 1920 aasta jooksul kohustatud annetuste kogusumma Lmk. 798,000:- pääle. Niisugune suur täholepanu ja aineiline toetus kohustab muidugi omalt poolt ka Seltsi. Seda tunnevad Lmakeele Seltsi tegelased väga hästi ja püüavad oma moraalseid veikleid mitte lunnastamata jätta.

Nagu t ähendatud, oli korjanduse meeleolu loovaks motiiviks Liivi küsimus. Nimelt on Selts 31. X. koosolekul lähtistuva Liivi vennasahva säilitamiseks nõutada liivlastele paar emakeelset rahvako liõpetajat, kes õhtlasi ka Liivi vanavara püstitaksid. Aga õieti ei kuulu otsuse teostamine enam klesolova aasta aruandesse, vaid kandub juba järgnevasse aastaisse.

Sellega jõuaks Lmakeele Seltsi esimese eluaasta tegevuse ülevaate lõpule. Veel kord rõhutatama peab kokkuvõtteks: see on olnud ikkagi püüasjalikult ainult ürituste aasta, algatatud on palju, teostamine kandub tulevikku.

Ometi julgeks tunnistada, et Selts on omandanud juba esimeselgi aastal kindla ilme ja on suutnud enese maksma panna. Suurt moraalset jõudu ja energia tõusu võimaldab tunnustamine ja vääriline hindamine teiste poolt, nagu see osaks saanud noorele seltsile, ja aineiline toetus, mis loodetavasti edaspidigi tulemata ei jää, teeks vabaks käed. Juba kangastuvadki Seltsi tegelastele tulevikupildid, kus Selts, varustatud oma käsitrukikojaga, asub avaldama oma Toimetusi ja keelelist kunkirja, asub organiseerima ja õhutama keelelist tööd Eestis üleüldse.

Ettekannete loetelu.

Eisen, M. J. — Läti nimedest Eestis (vt. Eesti Kirjandus 1921, lhk. 33).	9
" " " — Kohanimi <i>Põltsamaa</i>	14
Ernits, V. — Üks soome-ugri ja indo-euroopa etümoloogia: <i>laas</i> , gen. <i>laane</i>	14
" " — Sõna <i>ike</i> etümoloogia	17
Jõgever, J. — Uurimisreisist Saaremaale (vt. Eesti Kirjandus 1921, lhk. 11).	11
Kettunen, L. — Rahvaluule järelkorjamisest.	7
" " — Sõna <i>mulk</i> etümoloogia puhul.	8
" " — Soome sõna <i>kerä</i> etümoloogia (vt. Virittäjä 1921.)	10
" " — Sõna <i>äi</i> etümoloogia	13
" " — Sõna <i>sai</i> etümoloogia (vt. Eesti Kirjandus 1920, lhk. 341).	13
Loorits, O. — Reisisit liivlaste juurde.	12
Oras, A. — Harju Juuru murdest	12
Parmasson, O. — Mõned põhjasmõttelikud õigekeelsuse küsimused	17
Saaberck, A. — Murrete uurimisest.	6
" " — Uurimisreisist Kihnu saarele.	11
" " — Võõrapärastest ristinimedest	17
Vasmer, M. — Sõna <i>mulk</i> (gen. <i>mulgi</i>) etümoloogia (vt. Eesti Kirjandus 1920, lhk. 343)	8
" " — Sõna <i>kult</i> etümoloogia (vt. Eesti Kirjandus 1920, lhk. 346).	17
" " — Üks eesti lainsõna läti keeles: <i>laas</i> , gen. <i>laane</i>	17

Sisu.

I.	Akadeemilise Emakeele Seltsi põhikiri.	1
II.	Ak. Em. Seltsi kodukord — I. Koosolekute kord.	2
III.	Liikmete nimestik.	3
IV.	Koosolekute protokollid.	5
	Protokoll № 1, 23. III. 20.	5
	Protokoll № 2, 23. IV. 20.	6
	Protokoll № 3, 8. V. 20.	8
	Protokoll № 4, 16. X. 20.	11
	Protokoll № 5, 31. X. 20.	12
	Protokoll № 6, 14. XI. 20.	14
	Protokoll № 7, 5. XII. 20.	16
V.	Ülevaade Ak. Em. S. 1. tegevusaastast 1920.	19
	Ettekannete loetelu	23

